

ŠKOVIEROVÁ, Angela: HUMANISTA ONDREJ ROCHOTSKÝ. ŽIVOT A DIELO.

Brno: Nakladatelství PhDr. Ivo Sperát,
2022. 294 s.

Mária Šibalová

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2023.70.5.9>

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-7943-5337>

Humanizmus a renesancia predstavujú jedno z najvýznamnejších myšlienkových hnutí v Európe, čomu zodpovedajú aj rozsah a šírka záberu literárnej produkcie tohto obdobia. Pri výskume latinských textov sa preto nevyhnutne spája klasická filológia, v jej rámci predovšetkým neolatinistika, s inými vednými disciplínami, najmä literárnou vedou, teológiou, filozofiou a históriou. Takýto prístup reprezentuje aj Angela Škovierová, klasická filologička a slavistka, ktorá sa systematicky venuje výskumu latinských písomností slovenských autorov 15. – 19. storočia, s osobitým zameraním na česko-slovenské vzťahy. Dôkazom toho je aj jej monografia *Humanista Ondrej Rochotský. Život a dielo*, ktorá predstavuje v slovenskom prostredí unikátny vedecký počín.

Humanista Ondrej Rochotský (1583 – asi 1623) patrí do pomerne početnej skupiny humanistických spisovateľov, ktorí sa narodili na území dnešného Slovenska, ale žili a tvorili mimo neho, v Rochotského prípade v českých krajinách a na Morave. Pre lepšie pochopenie historického kontextu a česko-slovenských vzťahov vo zvolenom období uvádza preto A. Škovierová svoju monografiu úvodom do problematiky. Okrem historických súvislostí v ňom bližšie charakterizuje pramene, vý-

skyt Rochotského tlačí vo vybraných knižniciach, sekundárne zdroje, tiež *status quaestionis* zvolenej problematiky. Zároveň definuje svoj cieľ, ktorým je na základe spracovania a analýzy Rochotského produkcie predstaviť autora, objasniť vybrané aspekty jeho života a zaradiť ho do kontextu česko-slovenských literárnych vzťahov. Monografiu tvorí štrnásť kapitol rozdelených do štyroch tematických celkov, ktoré sa venujú jednotlivým aspektom Rochotského biografie a bibliografie.

Najrozsiahlejšou z tematických častí monografie A. Škovierovej je časť *Rochotius ako pedagóg a absolvent Karlovej univerzity* (strany 21–127), ktorú tvoria štyri kapitoly: *Život, činnosť, dielo a vzťahy Ondreja Rochotského*, *Biblické príbehy v tvorbe Ondreja Rochotského*, *Divadelné hry ako forma vzdelávania v humanistickom školstve* a *Rochotius a literárne pole Karlovej univerzity. Reflexie vzdelanosti v príležitostnej tvorbe*. Autorka tu podáva komplexný obraz o Rochotského živote so zameraním na jeho etnickú a náboženskú príslušnosť, venuje sa analýze rôznych variantov jeho mena zachytených v súdobých tlačiach a dokumentoch a predstavuje jeho rodinné a príbuzenské vzťahy. Osobitú pozornosť venuje jeho ochrancom a mecenašom (napríklad Karlovi staršiemu zo Žerotína). Nechýba

ani podrobná *peregrinatio academica* a charakteristika pedagogického, notárskeho a básnického pôsobenia O. Rochotského. A. Škovierová upozorňuje, že mu bol udelený aj prestížny titul *poeta laureatus caesareus*, čím sa zaradil medzi elitných humanistov a básnikov previazaných s územím dnešného Slovenska. Svoju cestu za vzdelaním ukončil magisterským štúdiom na Karlovej univerzite, no jeho ambíciou nebolo ostať a pôsobiť na svojej *alma mater*. Pôsoobil na školách v Chrudime a Hradci Králové, neskôr sa usadil ako mešťan v Chrudime. Rok jeho smrti nie je známy, ale predpokladá sa, že zomrel okolo roku 1623.

Najranejšia fáza Rochotského tvorby je spojená s preberaním starozmluvných sujetov, o čom svedčí jednak jeho prvotina *Duchovný epos o Samsonovi*, jednak školské divadelné hry. Takýto prístup je charakteristický pre krajinu, v ktorých sa presadila reformácia. Na základe analýzy Rochotského tlačí autorka uvádza, že hoci O. Rochotský pracuje v súlade s dobovou poetikou a didaktikou rovnako ako s antickými i biblickými motívami, v jeho ranej tvorbe dominuje skôr christianizujúci ako klasicizujúci smer. Príkladom toho sú aj dve školské hry *Gedeon* a *Iosephiados comaedia*, ktoré A. Škovierová komplexne analyzuje, pričom si všíma najmä antické a širšie európske vplyvy, dobové estetické a kompozičné nároky a ich význam pre výskum dejín pedagogiky.

V súvislosti s Rochotského pôsobením na Karlovej univerzite spracováva tlačennú veršovanú verziu jeho magisterskej dišputácie *Προνομία Scholarium*, ktorá zároveň predstavuje jeden z mála dokladov didaktickej básne z oblasti právnej vedy. Pozornosť tiež venuje jeho gratulačným a oslavným básňam uverejneným v rôznych zborníkoch na poctu priateľov a kolegov, ako aj jeho prvej básnickej zbierke *Γλυκύσφυρνον*, ktorá je zameraná na jeho mecenášov a priateľov. Osobitné miesto tu patrí Samuelovi Radešínskemu, ktorý bol nielen Rochotského mecenášom, ale i vzorom. Venoval mu básnickú zbierku *In obitum Samuelis Radeschini*, v ktorej sa okrem básní dedikantovi vyskytuje aj šesť básní, ktoré súvisia

s Rochotského menovaním do úradu verejného kráľovského notára. Tie si zaslúžia pozornosť najmä pre reflexiu stavu spojeného s vykonávaním tohto úradu na začiatku 17. storočia v českom prostredí.

Druhú tematickú časť pod názvom *Rochotius vo vzťahu k spoločenskému a politickému dianiu* (strany 131-170) tvoria kapitoly *Politické udalosti očami Ondreja Rochotského* a *Katastrofy, nešťastia, choroby. Ich reflexia v tvorbe Ondreja Rochotského*, ktoré predstavujú ďalšie aspekty jeho tvorby. O. Rochotský vo svojich dielach totiž nesiahal len po biblických námetoch, ale v súlade s vývinovými tendenciami súdobej poézie čerpal námety aj z historických a zo spoločensko-politických udalostí. Príkladom sú tlačče *Actio pacificatoria Hunno-Austriaca* a *Pompa inaugurationis et coronationis Mathiae II.*, v ktorých spracoval udalosti z konca pätnásťročnej vojny po korunovácii kráľa Mateja II. v Bratislave. Samotná korunovácia, ako o tom hovorí aj názov tlačče, je predmetom druhého spisu. Obe diela sú svedectvom o spoločensko-politickej situácii doby, Rochotského vzťahu k svetským vrchnostiam, ale aj jeho básnických schopnostiach, ktoré vzhľadom na žáner podliehali estetickým kritériám antických poetologických a rétorických zásad.

Okrem politických udalostí reflektoval aj najnovšie vedecké poznatky, respektíve prírodné javy a úkazy, v konfrontácii s náboženským presvedčením a hodnotovým systémom kresťanského učenia. Katastrofy boli často spájané s Božím trestom, príchodom antikrista či koncom sveta. Takéto postupy vychádzajúce z melanchtonovskej eschatológie boli príznačné najmä pre protestantských autorov, ku ktorým zaraďujeme tiež O. Rochotského. V tejto súvislosti vydal vedecko-popularizačné spisy *Poematium de Peste* a *Σεισμογραφία Incliti regni Bohemiae*, pričom druhý menovaný je zároveň aj posledným Rochotského tlačenným dielom. V oboch týchto dielach na rozdiel od ranej tvorby intenzívnejšie pracuje s antickými prameňmi, ktorými podporuje svoj výklad. Spisy sú skôr svedectvom o autorovej erudícii, prehľade a humanistickom vzdelaní, než

596 spoľahlivým historickým prameňom, zároveň však vypovedajú o pohnotej situácii na prelome 16. a 17. storočia a autorovej náboženskej ukotvenosti.

Časť *Rochotius ako autor príležitostnej poézie* (strany 173-230) predstavuje tretí tematický celok (kapitoly *Ondrej Rochotský vo vzťahoch. Príležitostná poézia Ondreja Rochotského, Ondrej Rochotský ako básnik, dramatik a člen vzdelaneckej komunity a Addendum at vitam et operam Andreae Rochotii*). V tejto časti A. Škovierová zasadzuje autora a jeho tvorbu do literárnej obce, a to na základe analýzy jeho sociálnej interakcie s komunitou vzdelancov v regióne. Robí tak jednak na základe paratextov a peritextov v Rochotského tlačiaroch, jednak na základe skúmania jeho príležitostnej poézie. Postupuje v zhode s aktuálnymi výskumnými trendmi, pričom nadväzuje na výskum českej literárnej vedkyne Lucie Storchovej. O. Rochotský ako jeden z najproduktívnejších slovenských autorov pôsobiacich v českom prostredí vydal tiež niekoľko samostatných zbierok príležitostnej, oslavnej, inštalačnej, gratulačnej a kondolenčnej poézie. A. Škovierová analyzuje sieť jeho medziludských vzťahov na úrovni pomeru k mecenášom, priateľom, kolegom (najmä z okolia Karlovej univerzity) a príbuzným, čím autora začleňuje do štruktúr českého a hornouhorskeho meštianskeho a vzdelaneckeho prostredia. Venuje sa najmä jeho vzťahu k mecenášom a podporovateľom a tvorbe, ktorá im bola venovaná, keďže ako učiteľ a verejný notár nebol v ľahkej finančnej situácii. Okrem významných osobností z Rochotského okruhu si všíma aj jeho inšpirácie antickými vzormi na motívickej aj formálnej úrovni. Tematický celok uzatvára dodatkom z pera Jakuba Jakobeja, ktorý v dedikácii spisu *Idea mutationum Bohemo-evangelicarum ecclesiarum* spomína Rochotského synovca Samuela. Podľa nej táto zmienka pomáha dotvoriť mozaiku Rochotského vzťahov a začleniť ho do štruktúr súdobých vzdelancov.

Záver tvorí časť *Prehľadý a registre* (strany 232-292), v ktorej je vzhľadom na rozsah monografie a obsah spracovávanej látky zvlášť

prínosná kapitola *Ondrej Rochotský a jeho dielo v tabuľkách a prehľadoch*. Tu autorka okrem základných údajov ponúka aj rozbor použitých metrických foriem a poetických útvarov a prehľad o tlačiaroch Rochotského diel. Dobrou pomôckou pre čitateľa je aj prehľadný zoznam antických prameňov s ich presnými miestami, ktoré v takejto podobe pomáhajú kontextualizovať autorove práce s antickými literárnymi pamiatkami. Knihu uzatvárajú resumé v anglickom, nemeckom, maďarskom a poľskom jazyku, zoznam bibliografických odkazov a menný register.

Monografia A. Škovierovej predstavuje významný príspevok do výskumu slovenskej literárnej histórie a tradície, ktorej súčasťou boli aj latinsky píšuci autori a ich literárna produkcia, a tiež do výskumu novolatinského písomníctva v Čechách a na Slovensku. Vzhľadom na komplexnosť spracovanej látky ju možno v našej knižnej produkcii porovnať azda len s v mnohom neprekonanou prácou Miloslava Okála *Život a dielo Martina Rakovského* (1979). Zostáva len dúfať, že analyzované texty raz budú odbornej verejnosti sprístupnené aj v bilingválnom latinsko-slovenskom kritickom vydaní.

Napriek tomu, že produktívne obdobie humanistu O. Rochotského sa spája s českou provenienciou, autorka jeho tvorbu konfrontuje aj s vývinovými tendenciami literárneho života na území dnešného Slovenska. Treba tiež vyzdvihnúť, že si nevšíma len osud samotného Rochotského, ale podrobne mapuje aj jeho vzťahy k významným predstaviteľom dobovej literárnej scény, čím vytvára plastický obraz o charaktere a fungovaní literárno-kultúrnych vzťahov na prelome 16. a 17. storočia. V rovnakých súvislostiach vníma aj Rochotského dielo, ktoré začleňuje do literárneho kontextu a vývinových tendencií v širšom európskom priestore. Pozornosť upriamuje najmä na skutočnosť, že O. Rochotský bol na rozdiel od svojich súčasníkov výlučne latinsky píšuci humanista, čo sa odzrkadlilo aj v jeho školských hrách, ktoré sa inak zväčša písali vo vernakulárnych jazykoch. Dotvára tak obraz o stave súdobého školstva a súdobej pedagogickej praxe. Vďaka

detailným informáciám o jednotlivých tlačiach a tlačiaroch je monografia A. Škovierovej tiež dôležitým príspevkom k poznaniu stredo-európskej knižnej kultúry a tlačiarenskej tradície. Podporuje to aj vhodne zvolený ilustračný materiál v podobe titulných listov či iných uká-

žok Rochotského tlačí. Prístup A. Škovierovej sa vyznačuje dôsledným textovo-kritickým a filologickým prístupom. V kombinácii s pútavým štýlom môže byť jej monografia atraktívna aj pre širšiu akademickú obec.

Mgr. Mária Šibalová, PhD.
Ústav lekárskej terminológie a cudzích jazykov
Lekárska fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Moskovská 2
811 08 Bratislava
Slovenská republika
E-mail: maria.sibalova@fmed.uniba.sk